

НАУКОВА РОБОТА НА ТЕМУ:

**«ЕКОЛОГІЧНЕ СТРАХУВАННЯ В СИСТЕМІ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ»**

ШИФР

«ЕКОСТРАХУВАННЯ»

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Теоретичні засади екологічного страхування	5
Розділ 2. Механізми реалізації екологічного страхування в контексті сталого розвитку	11
Розділ 3. Перспективи розвитку екологічного страхування в Україні	20
Висновки	27
Список використаних джерел	31

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах загострення екологічних загроз, зростання техногенного навантаження на довкілля та посилення кліматичних ризиків традиційні механізми управління природоохороною діяльністю виявляються недостатніми для гарантування екологічної безпеки населення та територій. Сучасні виклики – від забруднення водних і земельних ресурсів до аварій на промислових об'єктах – потребують ефективних фінансових інструментів, здатних не лише компенсувати збитки, але й стимулювати превентивні заходи та екологізацію виробництва. Екологічне страхування виступає ключовим елементом такої системи, забезпечуючи розподіл екологічних ризиків між державою, бізнесом і страховим сектором, зменшуючи навантаження на бюджет і сприяючи розвитку сталих фінансових практик. В Україні, де рівень загроз техногенного та екологічного характеру є особливо високим, формування дієвої системи екологічного страхування набуває стратегічного значення для зміцнення екологічної безпеки, підтримки сталого розвитку та гармонізації законодавства з європейськими нормами.

У вітчизняній науковій літературі питання екологічного страхування висвітлюється фрагментарно – переважно в контексті охорони довкілля, екологічної безпеки та страхування відповідальності. Окремі аспекти даної проблеми досліджували В. Борисова, Х. Васишин, С. Васильченко, Т. Галушкіна, С. Король, О. Криворучкіна, Н. Крихівська, О. Проценко, О. Ромашко та інші, проте їхні роботи здебільшого описують загальні підходи до страхування екологічних ризиків, не охоплюючи його системної ролі у забезпеченні сталого розвитку. Комплексні міждисциплінарні дослідження, що поєднують фінансові, правові, екологічні та управлінські аспекти, залишаються недостатніми. Малорозробленими є питання методики оцінки ризиків, визначення шкоди, моделей страхового покриття та інтеграції екологічного страхування у систему зелених фінансів. У нормативно-правовому полі тема також вивчена обмежено через відсутність законодавчо

визначеного поняття та узгодженої державної політики, що підкреслює потребу у подальших дослідженнях та адаптації української практики до європейських стандартів управління екологічними ризиками.

Метою дослідження є комплексне обґрунтування теоретичних засад, механізмів реалізації та напрямів розвитку екологічного страхування як інструменту забезпечення сталого розвитку, з урахуванням європейських підходів та сучасних екологічних викликів в Україні.

Поставлена мета зумовила вирішення таких основних **завдань**: дослідити теоретичні засади екологічного страхування; оцінити механізми реалізації екологічного страхування в контексті сталого розвитку та їх вплив на управління екологічними ризиками; розкрити проблеми та перспективи розвитку екологічного страхування в Україні.

Об'єктом дослідження є система економічних, правових та інституційних відносин, що виникають у процесі управління екологічними ризиками та відшкодування шкоди довкіллю через механізми страхування.

Предметом дослідження є механізми, інструменти, моделі та організаційно-правові засади екологічного страхування в умовах переходу до сталого розвитку.

Наукова новизна дослідження полягає в розробленні концептуальної моделі екологічного страхування як інтегрованого фінансово-економічного механізму управління екологічними ризиками, що поєднує європейські підходи, страхові інструменти та превентивні заходи для забезпечення сталого розвитку.

Обсяг і структура роботи. Робота складається зі змісту, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Основний текст роботи викладений на 30 сторінках і містить 3 таблиці та 2 рисунки, список використаних джерел налічує 20 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОЛОГІЧНОГО СТРАХУВАННЯ

Сучасний історичний етап розвитку суспільства позначений системною нестабільністю, яка проявляється у всіх ключових сферах – економічній, соціальній, політичній та правовій. Такі трансформаційні процеси зумовлюють необхідність формування комплексної концептуальної моделі безпечного сталого розвитку, невід'ємною складовою якої є оцінка та забезпечення належного рівня екологічної безпеки. Стан довкілля стає одним із критично важливих чинників, що визначають траєкторію подальшого розвитку держави та ефективність її інституційних механізмів.

У системі інструментів забезпечення екологічної безпеки особливу роль відіграють фінансові гарантії, зокрема страхові механізми, які здатні пом'якшувати наслідки екологічних ризиків. Страхування розглядається як один із найбільш дієвих економічних інструментів охорони навколишнього природного середовища, адже дозволяє здійснювати як компенсацію збитків у разі настання екологічних катастроф, так і превентивне фінансування заходів, спрямованих на мінімізацію ризиків. Це має особливе значення для України, яка несе значні витрати на подолання наслідків техногенних та природних аварій, тоді як страхові механізми здатні частково зменшити фінансове навантаження держави завдяки залученню приватних ресурсів.

Водночас, попри суттєвий потенціал екологічного страхування, його розвиток в Україні залишається недостатнім. Це формує значну прогалину в системі фінансового забезпечення охорони довкілля та знижує ефективність державної природоохоронної політики. Погіршення екологічної ситуації є прямим наслідком інтенсивного розвитку продуктивних сил, що породжує конфлікт між економічними інтересами та екологічними обмеженнями. В цих умовах особливої ваги набуває формування сучасного економічного механізму природокористування, який би забезпечував баланс економічних, соціальних та екологічних цінностей. Важливим його елементом є система майнової

відповідальності природокористувачів, спрямована на відшкодування шкоди, завданої довкіллю.

Екологічне страхування відіграє ключову роль у зміцненні механізмів такої відповідальності. Воно передбачає страхування відповідальності суб'єктів господарювання – передусім тих, чия діяльність пов'язана з підвищеним рівнем екологічної небезпеки – у випадку аварійного забруднення навколишнього природного середовища. Це не лише забезпечує компенсацію завданих збитків, але й створює фінансові стимули до впровадження заходів із запобігання аваріям та мінімізації негативного впливу на довкілля. Участь недержавних страхових структур у фінансуванні екологічних заходів розширює ресурсну базу природоохоронних програм та підвищує загальний рівень екологічної відповідальності.

У науковій літературі досі не сформовано єдиного підходу до визначення сутності поняття «екологічне страхування». Здебільшого його трактують у двох взаємопов'язаних контекстах: «1) як механізм захисту майна та інтересів суб'єктів господарювання і громадян від наслідків екологічних лих; 2) як інститут страхування відповідальності за заподіяння шкоди третім особам у результаті екологічних інцидентів» [1].

Таке багатоаспектне розуміння свідчить про складність і різновекторність цього явища, а також про необхідність подальшої стандартизації термінологічного апарату з метою підвищення ефективності його практичного впровадження.

Питанням сутності, змісту та розвитку екологічного страхування в Україні присвячено значну кількість наукових праць вітчизняних дослідників. Серед них особливої уваги заслуговують напрацювання О. Проценка, який, здійснивши порівняльний аналіз існуючих наукових підходів до трактування поняття «екологічне страхування», запропонував комплексне визначення цієї категорії. На його думку, «екологічне страхування слід розглядати як систему економічних відносин між страховиком і страхувальником – власником або експлуатантом джерел підвищеної екологічної небезпеки – що виникають у

зв'язку з ризиками забруднення довкілля. Такі відносини спрямовані на захист майнових інтересів страхувальника у випадку завдання шкоди життю чи здоров'ю громадян, майну фізичних і юридичних осіб, а також навколишньому природному середовищу внаслідок раптового та ненавмисного забруднення. Вони передбачають обов'язкову сплату страхових премій відповідно до рівня ризикованості діяльності та зобов'язання страховика здійснити страхові виплати у разі настання страхового випадку» [11].

Альтернативне розуміння екологічного страхування подає український науковець О. Віленчук, який акцентує увагу на його функції як механізму страхування фінансової відповідальності. На його думку, «екологічне страхування насамперед забезпечує передання потенційних витрат, пов'язаних із непередбачуваними екологічними збитками, на страхові компанії» [12].

Значний внесок у трактування сутності цієї категорії зробила також С. Васильченко, яка розглядає екологічне страхування як «процес формування спеціалізованих грошових фондів за рахунок страхових внесків підприємств, діяльність яких пов'язана з підвищеним рівнем екологічної небезпеки. Ці фонди призначені для компенсації збитків учасникам страхового фонду в разі настання відповідних екологічних подій» [12].

Попри наявність наукових напрацювань, проблема екологічного страхування все ще залишається недостатньо дослідженою. У фаховій економічній літературі представлено порівняно обмежену кількість робіт, які комплексно розкривають як теоретичні засади цієї категорії, так і прикладні аспекти її впровадження в Україні. Проблемним є й те, що чинне законодавство не містить узагальненого нормативного визначення терміна «екологічне страхування». Водночас, відповідна дефініція зустрічається щонайменше у шести чинних законах України, що свідчить про фрагментарність нормативного регулювання цієї сфери.

За таких умов нагальною є потреба систематизації й поглибленого опрацювання теоретичних основ екологічного страхування. Їх комплексне висвітлення дозволить сформулювати цілісне розуміння економічної сутності

цього інституту та визначити його роль у системі фінансового забезпечення екологічної безпеки й сталого розвитку.

Екологічне страхування, як специфічний інструмент фінансового забезпечення екологічної безпеки, характеризується низкою сутнісних ознак, що визначають його призначення та механізм дії. Передусім воно має соціальну природу, оскільки спрямоване на забезпечення конституційного права громадян на безпечне довкілля та на відшкодування шкоди їхньому життю і здоров'ю у разі аварійного забруднення навколишнього природного середовища. Водночас екологічне страхування має виразну економічну ознаку, що полягає в акумулюванні коштів у спеціалізованих страхових фондах та їх подальшому перерозподілі між страхувальниками для покриття збитків, спричинених техногенними аваріями чи стихійними явищами. Не менш важливим є й правовий аспект, який забезпечує реалізацію екологічної політики держави, формуючи дієвий механізм захисту майнових інтересів фізичних і юридичних осіб, постраждалих від забруднення довкілля. Комплексність прояву цих ознак доповнюється екологічною, медичною та культурно-естетичною складовими, що відображають інтегральний характер впливу екологічного страхування на суспільство та природне середовище.

Функціональне призначення екологічного страхування є багатограним і базується на поєднанні базових та специфічних функцій (рис. 1.1). Однією з ключових виступає захисна функція, яка забезпечує фінансовий захист страхувальника, знімаючи з нього тягар покриття витрат, пов'язаних з ліквідацією наслідків аварійного забруднення. Тісно з нею пов'язана компенсаційна функція, що гарантує відшкодування шкоди постраждалим особам незалежно від фінансових можливостей підприємства – винуватця екологічної аварії. Важливу роль відіграє також контрольна функція, яка реалізується через оцінку екологічних ризиків під час укладання договору та стимулює суб'єктів господарювання до дотримання природоохоронних вимог. Значущою є інвестиційна функція, що забезпечує участь страхових компаній у фінансуванні природоохоронних заходів, а також стимулююча функція, яка

через диференціацію страхових тарифів заохочує підприємства до впровадження протиаварійних та екологічно безпечних технологій.

Рис. 1.1. Функції екологічного страхування

Джерело: побудовано автором на основі [3]

Окремо варто виділити превентивну функцію, спрямовану на запобігання страхових подій та мінімізацію можливих екологічних збитків, а також інформаційну функцію, що передбачає проведення екологічного аудиту та оцінювання виробничих ризиків до укладення договору страхування. Відновлювальна функція забезпечує підтримку фінансової стійкості підприємства в умовах необхідності відшкодування збитків і відновлення власної виробничої діяльності після аварії. Сукупність цих функцій формує

цілісний механізм екологічного страхування, що спрямований на зміцнення екологічної безпеки та забезпечення сталого розвитку територій.

Узагальнюючи викладене, можна стверджувати, що екологічне страхування посідає ключове місце у формуванні сучасних фінансових механізмів сталого розвитку. Його значущість визначається здатністю поєднувати економічні інструменти, правові гарантії та соціально-екологічні пріоритети в єдиний комплекс управління екологічними ризиками. Як фінансовий інструмент воно може забезпечувати акумулювання та перерозподіл коштів для покриття збитків від техногенних та природних аварій, що суттєво знижує навантаження на державний і місцеві бюджети та сприяє формуванню позабюджетних джерел фінансування природоохоронних заходів.

Виконуючи захисну, компенсаційну, превентивну, інвестиційну й контрольну функції, екологічне страхування не лише гарантує відшкодування збитків постраждалим, а й створює економічні стимули для суб'єктів господарювання впроваджувати екологічно безпечні технології, підвищувати відповідальність за результати власної діяльності та мінімізувати ризики аварійного забруднення довкілля. Саме такий багатофункціональний підхід робить страхування дієвим механізмом інтеграції екологічної безпеки у фінансову політику держави та підприємств.

Незважаючи на недостатній рівень розвитку екологічного страхування в Україні і наявність прогалин у нормативно-правовому регулюванні, його потенціал у сфері сталого розвитку є очевидним. Подальше вдосконалення теоретичних основ, узгодження термінологічного апарату та розбудова інституційного середовища сприятимуть формуванню більш стійкої моделі природокористування, де екологічна безпека набуває фінансової підтримки й перетворюється на невід'ємну складову економічного зростання.

РОЗДІЛ 2. МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОГО СТРАХУВАННЯ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Механізми реалізації екологічного страхування формують цілісну систему інструментів, інституцій та фінансових важелів, спрямованих на мінімізацію екологічних ризиків та забезпечення сталого розвитку територій. У сучасних умовах екологічні загрози, зумовлені зростанням техногенного навантаження на довкілля, потребують впровадження економічних механізмів превенції, компенсації збитків та стимулювання безпечної поведінки суб'єктів господарювання. Екологічне страхування виступає одним із ключових таких механізмів, забезпечуючи комплексний підхід до оцінювання ризиків, фінансування природоохоронних заходів і захисту інтересів суспільства.

Для глибокого розуміння сутності екологічного страхування та обґрунтування потреби його нормативного врегулювання важливо визначити його основні структурні компоненти: об'єкт, суб'єкт, мету, страхові випадки, ризики та механізми оцінювання шкоди. Саме чітке визначення цих елементів дозволяє виокремити екологічне страхування як специфічний правовий і фінансовий інститут, відмінний від класичних форм страхового захисту.

Об'єктом екологічного страхування, як справедливо зазначено у спеціалізованих дослідженнях, виступають не стільки матеріальні цінності чи майнові інтереси у традиційному розумінні, скільки соціальні інтереси, пов'язані із забезпеченням та захистом безпечних умов життя, здоров'я громадян та якості довкілля. Такий підхід відображає спрямованість екологічного страхування не лише на економічний, але й на соціально-гуманітарний аспект забезпечення екологічної безпеки, що суттєво розширює його зміст порівняно з класичними видами страхування.

Суб'єктами екологічного страхування є фізичні та юридичні особи, діяльність яких пов'язана з експлуатацією об'єктів потенційної екологічної небезпеки. До них належать підприємства, що можуть спричинити забруднення довкілля, а також власники небезпечних об'єктів та

інфраструктури. Водночас особливістю екологічного страхування є те, що його результативність безпосередньо залежить від поведінки страхувальників, адже саме їхня діяльність формує рівень екологічного ризику.

Метою екологічного страхування є забезпечення захисту конституційних прав громадян на безпечне довкілля та відновлення порушених майнових прав юридичних осіб у разі завдання шкоди внаслідок забруднення навколишнього середовища. Таким чином, екологічне страхування виконує подвійну функцію: соціальну – захищаючи населення, та економічну – компенсуючи збитки суб'єктам господарювання і державі.

Страхові випадки у сфері екологічного страхування мають специфічний характер, оскільки їх настання є непередбачуваним та ймовірнісним. Неможливість встановити точний момент і масштаб події підсилює потребу у створенні страхових механізмів, які здатні компенсувати довгострокові та багатомірні наслідки забруднення.

Страхові ризики, що покриває екологічне страхування, пов'язані з можливістю випадкового, ненавмисного чи раптового забруднення довкілля, унаслідок якого може бути завдано шкоди екологічним інтересам громадян, підприємств та держави. Особливістю таких ризиків є те, що їхні наслідки часто мають прихований, накопичувальний або відстрочений характер, що суттєво ускладнює процес оцінювання та відшкодування.

Порядок визначення розміру шкоди у межах екологічного страхування принципово відрізняється від класичних підходів, де компенсації підлягають переважно прямі майнові збитки. У випадку екологічних катастроф підлягає відшкодуванню також непряма шкода – витрати на ліквідацію забруднення, відновлення природних ресурсів, компенсації за екосистемні послуги, довгострокові наслідки впливу на здоров'я населення тощо. Це вимагає застосування комплексних методик економічної оцінки екологічних збитків, що посилює потребу у законодавчому врегулюванні відповідних процедур.

Важливо враховувати, що встановлення причинного зв'язку між страховим випадком та завданою шкодою може бути очевидним не одразу, а

виявлятися через тривалий час після забруднення. Така особливість зумовлює необхідність удосконалення норм доказування, процедур моніторингу та екологічного аудиту в межах страхових відносин.

Узагальнюючи наведене, можна стверджувати, що суттєва різниця між класичним і екологічним страхуванням підтверджує потребу в чіткій процедурній та правовій регламентації цього інституту. Його мета – захист соціальних та майнових інтересів у контексті забезпечення екологічної безпеки – дозволяє розглядати екологічне страхування як інтегрований різновид особистого і майнового страхування, що виконує значно ширші суспільно-економічні функції, ніж традиційні страхові продукти. Саме тому законодавче закріплення поняття екологічного страхування та його ключових елементів є не лише доцільним, але й стратегічно необхідним для формування ефективної системи управління екологічними ризиками та забезпечення сталого розвитку.

Таким чином, чітке визначення об'єкта, суб'єктів, страхових ризиків, порядку оцінювання шкоди та інших елементів дозволяє сформулювати концептуально узгоджену модель екологічного страхування, що є необхідною передумовою для розроблення дієвих механізмів його практичної реалізації. У контексті сталого розвитку це має особливе значення, оскільки ефективно функціонуюча система екологічного страхування не лише компенсує збитки після настання аварійного забруднення, але й виступає інструментом запобігання екологічним катастрофам завдяки впровадженню механізмів контролю, екологічного аудиту та економічного стимулювання суб'єктів господарювання до екологізації виробничих процесів.

Механізми реалізації екологічного страхування забезпечують багаторівневий вплив на систему управління довкіллям. По-перше, вони сприяють формуванню відповідальної поведінки підприємств, оскільки підвищений рівень ризику та недотримання природоохоронних норм призводять до зростання страхових тарифів. Це створює економічні стимули до модернізації виробничих потужностей, зниження викидів, переходу на безпечні технології та запровадження систем екологічного менеджменту.

По-друге, екологічне страхування забезпечує фінансову стабільність природоохоронних заходів, що є критично важливим у країнах з обмеженими бюджетними ресурсами. Страхові фонди, резерви та інструменти перестраховування дозволяють сформувати сталі джерела фінансування для ліквідації наслідків аварій, рекультивації земель, очищення водних ресурсів та інших заходів із відновлення довкілля. Це робить систему довгостроково стійкою та менш залежною від державних витрат.

По-третє, важливим компонентом механізмів реалізації є забезпечення прозорих процедур оцінювання екологічних ризиків. Наявність законодавчо врегульованого порядку визначення розміру шкоди, включно з врахуванням непрямих та екосистемних збитків, створює умови для об'єктивної компенсації та запобігає маніпуляціям зі сторони страхувальників. Водночас це забезпечує науково обґрунтований підхід до визначення величини страхових тарифів та диференціації премій згідно з рівнем ризику.

По-четверте, екологічне страхування сприяє інституційному посиленню системи управління природокористуванням, оскільки інтегрує різні інструменти – екологічний моніторинг, аудит, державний нагляд, експертизу та ринкові фінансові механізми. Така інтеграція формує системний підхід до екологічної безпеки, у якому превентивні заходи є не менш значущими, ніж компенсаційні.

З огляду на це, механізми реалізації екологічного страхування виступають важливою складовою інституційної архітектури сталого розвитку. Вони забезпечують економічно обґрунтований розподіл екологічних ризиків, посилюють рівень корпоративної відповідальності, стимулюють екологічні інновації та гарантують, що наслідки екологічних інцидентів не ляжуть повністю на державний бюджет чи суспільство. У довгостроковій перспективі це сприяє формуванню екологічно орієнтованої економіки, у якій екологічна безпека є не обтяженням, а невід'ємною частиною сталого розвитку.

Ключові елементи реалізації екологічного страхування в контексті сталого розвитку подано у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Механізми реалізації екологічного страхування в контексті сталого розвитку

Елемент механізму	Зміст та характеристика	Роль у забезпеченні сталого розвитку
Суб'єкти екологічного страхування	Страховики (страхові компанії), страхувальники (підприємства з підвищеним рівнем екологічної небезпеки), треті особи (громадяни, юридичні особи, держава).	Забезпечують інституційну взаємодію та відповідальність учасників ринку природокористування.
Об'єкти страхування	Майнові та соціальні інтереси, пов'язані з ризиками забруднення довкілля; природні ресурси; здоров'я населення.	Формують підґрунтя для захисту довкілля та прав громадян у разі екологічних інцидентів.
Фінансові інструменти страхування	Страхові премії, резервні фонди, страхові пули, взаємне страхування, інвестиційна діяльність страховиків.	Акумулюють фінансові ресурси для компенсації збитків та фінансування природоохоронних заходів.
Страхові продукти та програми	Страхування екологічної відповідальності, страхування ризиків забруднення, страхування при перевезенні небезпечних вантажів, комплексні програми управління екологічними ризиками.	Дозволяють підприємствам інтегрувати екологічну безпеку у виробничу діяльність.
Моделі оцінювання ризиків	Екологічний аудит, аналіз джерел небезпеки, прогнозування масштабу можливих аварій, обґрунтування страхових тарифів.	Забезпечують прозорість та наукову обґрунтованість управління ризиками.
Механізми компенсації збитків	Відшкодування шкоди постраждалим; фінансування ліквідації наслідків аварій; реконструкція та відновлення природних ресурсів; компенсація непрямих збитків.	Гарантують екологічну та соціальну безпеку, мінімізують негативний вплив на суспільство та довкілля.
Превентивні заходи	Впровадження екологічно безпечних технологій, модернізація обладнання, зниження викидів, контроль екологічної небезпеки.	Зменшують ймовірність настання страхових випадків і сприяють екологізації виробництва.
Інституційні та правові механізми	Законодавче визначення страхових ризиків, шкоди та порядку її оцінювання; регламентація діяльності страховиків і страхувальників; впровадження стандартів.	Посилюють ефективність державної екологічної політики та забезпечують нормативну сталість механізмів.

Джерело: побудовано автором самостійно

Виходячи із Закону України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» [8], держава задекларувала курс на гармонізацію національного екологічного

законодавства із правом Європейського Союзу та імплементацію ключових екологічних директив ЄС. Водночас екологічне страхування, яке в європейській практиці розглядається як один із ефективних інструментів екологічної відповідальності та фінансового забезпечення відшкодування екологічної шкоди, в українському законодавстві фактично залишається поза увагою і взагалі не згадується. Це створює концептуальну та інституційну прогалину між задекларованими цілями зближення з ЄС та реальним станом правового забезпечення механізмів екологічної безпеки, зокрема у частині управління екологічними ризиками та компенсації збитків довкіллю.

Визначившись з необхідністю запровадження інституту екологічного страхування та окресливши його потенціал у зміцненні фінансових механізмів сталого розвитку, постає ключове питання: яка саме організаційна форма екологічного страхування є доцільнішою для України – обов'язкова, добровільна чи змішана? Для відповіді на це доцільно звернутися до вже усталеної практики зарубіжних держав, насамперед країн Європейського Союзу, де застосовуються різні моделі: від повністю добровільних схем до обов'язкового страхування відповідальності власників об'єктів підвищеної екологічної небезпеки.

У багатьох високорозвинених країнах світу правовою формою екологічного страхування є саме обов'язкове страхування відповідальності підприємств за можливу шкоду довкіллю. Такий підхід забезпечує стабільність фінансових гарантій, передбачуваність компенсаційних механізмів та підвищує рівень екологічної безпеки на національному рівні.

У США під обов'язковим екологічним страхуванням розуміють насамперед вимогу до підприємств демонструвати належний рівень фінансової стійкості та платоспроможності, що гарантує наявність достатніх ресурсів для відшкодування шкоди, заподіяної забрудненням довкілля. Екологічне страхування в США набуло інтенсивного розвитку внаслідок прагнення бізнесу мінімізувати економічні ризики, пов'язані з екологічними інцидентами та потенційними судовими позовами. Страхові послуги у сфері екологічних

ризиків надають приватні компанії, страхові кооперативи, а також окремі урядові структури. Через федеративний устрій держави кожен штат має власне страхове законодавство, що формує багаторівневу, децентралізовану модель регулювання. Страхові компанії мають значну свободу у визначенні страхових тарифів, умов страхування та механізмів компенсації, що й визначає специфіку американської моделі.

У низці європейських країн законодавство передбачає альтернативу обов'язковому страхуванню у формі банківських чи фінансових гарантій, які підприємства з підвищеним рівнем екологічної небезпеки повинні надати для отримання дозволів або ліцензій на провадження діяльності. Подібні норми діють в Австрії, Бельгії, Італії, Швеції [20]. У цих країнах забезпечення фінансової відповідальності може набувати різноманітних форм – від гарантійних депозитів до спеціальних цільових фондів, проте обов'язковість підтвердження фінансової спроможності залишається спільним елементом.

Окремим прикладом є законодавство Фінляндії, де встановлено імперативну вимогу: підприємства, що становлять підвищену загрозу для довкілля, зобов'язані застрахувати свою відповідальність за можливу екологічну шкоду. При цьому страхування поширюється на випадки, коли особа, що спричинила шкоду, є фінансово неспроможною або не може бути ідентифікована, що забезпечує гарантований захист суспільних та екологічних інтересів навіть у складних юридичних ситуаціях.

У Японії екологічне страхування здійснюють як приватні страхові компанії, так і державні організації та страхові кооперативи. Національне законодавство допускає широке коло провайдерів страхових послуг, що створює конкурентне середовище та забезпечує різноманітність страхових продуктів. Приватні й державні страхові компанії орієнтуються на інвестування коштів страхових фондів у прибуткові напрями, тоді як кооперативні структури функціонують на засадах самоврядності та взаємної відповідальності членів кооперативу. Такий підхід дозволяє охопити широкий

спектр екологічних ризиків і забезпечити максимально повний доступ до страхового захисту.

У світовій практиці сформувалася різноманітна система видів екологічного страхування, які охоплюють різні джерела екологічних ризиків та сфери господарської діяльності. Основні з них узагальнено в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Основні напрями та види екологічного страхування у міжнародній практиці

Вид екологічного страхування	Основні страхові продукти	Характеристика страхового покриття	Країни застосування
Страхування нерухомих об'єктів (Fixed Facilities)	Pollution Legal Liability Select; Storage Tank Liability	Покриває відповідальність підприємств за забруднення довкілля, спричинене діяльністю стаціонарних об'єктів, витіки з резервуарів, виробничих установок та сховищ небезпечних речовин.	США, Канада, Німеччина, Великобританія
Страхування підприємств сервісної галузі (Service Industry)	Asbestos Abatement Liability Insurance; Lead Abatement Liability Insurance; Contractor Operations and Professional Services	Страшує відповідальність підрядників і підприємств, що виконують роботи з очищення територій, демонтажу небезпечних матеріалів (азбест, свинець), рекультивациі забруднених земель.	США, Нідерланди, Німеччина, Франція
Страхування відповідальності при перевезеннях	Environmental Automobile Liability; Owners Spill Liability	Покриває ризики забруднення довкілля під час транспортування небезпечних речовин або вантажів, включаючи відповідальність перевізників і власників вантажу.	США, Японія, Німеччина, Швеція
Страхування забрудненого нерухомого майна (Contaminated Properties)	Cleanup Cost Cap; Owners Controlled Insurance Program	Компенсує витрати на очищення територій, рекультивацию земель, ліквідацію наслідків забруднення та відновлення природного середовища.	США, Канада, Великобританія, Швейцарія

Джерело: побудовано автором на основі [2; 19]

На основі розглянутого міжнародного досвіду можна зробити висновок, що інститут екологічного страхування має неоднорідний характер, який формується під впливом географічних, економічних, політичних та інституційних особливостей держав. Проте найважливішою тенденцією є те, що більшість країн використовує обов'язкову форму екологічного страхування, доповнюючи її механізмами державного нагляду, приватної ініціативи та кооперативного саморегулювання. При цьому участь як державних, так і приватних структур у реалізації страхових програм забезпечує високу гнучкість та ефективність системи, створюючи надійні механізми компенсації збитків та стимулюючи екологічно відповідальну діяльність підприємств.

Аналіз цих підходів дає змогу зробити висновок, що для України найбільш реалістичною та ефективною є поетапна, змішана модель, за якої обов'язкове екологічне страхування запроваджується насамперед для найризикованіших видів діяльності (хімічна, нафтогазова, енергетична, транспортування небезпечних вантажів тощо), а добровільні програми поступово розвиваються для інших секторів. Такий підхід, з одного боку, відповідає європейській практиці й задекларованому курсу на гармонізацію законодавства, а з іншого – дозволяє сформувати реалістичний механізм реалізації екологічного страхування, інтегрований у загальну систему фінансового забезпечення сталого розвитку.

Такий підхід є орієнтиром для України у процесі гармонізації законодавства з нормами ЄС та формування власної моделі екологічного страхування, що здатна забезпечити дієвий інструмент управління екологічними ризиками й зміцнити фінансові механізми сталого розвитку.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Страховання відповідальності за забруднення навколишнього природного середовища є ефективним інструментом одночасного захисту інтересів підприємств, суспільства та держави. Для бізнесу воно мінімізує ризики фінансових втрат і стабілізує прибутковність; для населення – забезпечує захист здоров'я та права на безпечне довкілля; для держави – формує привабливий інвестиційний клімат, підтримує податкову стабільність і сприяє соціальній безпеці. Проте в Україні екологічне страхування досі не набуло належного поширення. Основними причинами є недосконалість нормативно-правового забезпечення та відсутність реальних юридичних гарантій компенсації екологічних збитків, спричинених забрудненням довкілля чи погіршенням якості природних ресурсів.

Крім законодавчих прогалин, розвиток екологічного страхування стримується низкою додаткових факторів: слабкими стимулами до добровільного страхування, відсутністю єдиних методик оцінки екологічних ризиків і ймовірної шкоди, а також недостатньою фінансовою спроможністю страхового ринку, що не дозволяє покривати високоризикові екологічні події. До системних проблем належить і те, що в українському законодавстві відсутнє чітке визначення терміна «екологічне страхування», не сформовано перелік відповідних видів страхування, а спеціалізовані страхові компанії практично відсутні. Держава також не створила механізмів стимулювання страхового захисту у сфері екологічної відповідальності.

Попри це, екологічне страхування частково регулюється низкою нормативно-правових актів. Базові положення містяться у Законах України «Про страхування» [10] та «Про охорону навколишнього природного середовища» [9], а також у профільних актах щодо екологічного аудиту, небезпечних вантажів, об'єктів підвищеної небезпеки, діяльності в нафтогазовій сфері тощо. Окремі постанови Кабінету Міністрів визначають

порядок проведення обов'язкового страхування відповідальності за діяльність, пов'язану з небезпечними вантажами, небезпечними відходами, об'єктами підвищеної небезпеки та іншими високоризиковими видами господарювання. Законодавство також встановлює спеціальний порядок визначення шкоди, завданої довкіллю, на підставі затверджених методик, що є важливою складовою механізму екологічної відповідальності.

Ключовим напрямом реформування є розроблення проєкту Закону України «Про запобігання та відшкодування екологічної шкоди», який має на меті створити уніфіковану систему організації екологічного страхування в обов'язковій формі та встановити чіткі механізми відшкодування екологічних збитків. Законопроект передбачає поєднання двох основних інструментів – фінансових гарантій та страхового покриття, що дозволить ефективно управляти як ризиками низької частоти, так і масштабними екологічними подіями. Важливим елементом має стати залучення інноваційних зелених фінансових інструментів, таких як облігації катастроф, які дадуть змогу трансферувати великі екологічні ризики на фінансові ринки та забезпечити високу платоспроможність компенсаційних механізмів.

Наразі обов'язковими видами екологічного страхування в Україні є «страхування відповідальності у разі аварій на об'єктах підвищеної небезпеки, під час перевезення та утилізації небезпечних вантажів і відходів, діяльності у ядерній та нафтогазовій сферах, а також під час застосування пестицидів і агрохімікатів» [5]. Вартість страхового покриття залежить від характеристик об'єкта, строку дії договору, очікуваних збитків та ймовірності настання страхового випадку, з урахуванням можливих видів шкоди – земельним ресурсам, водним екосистемам та біорізноманіттю (згідно з підходами DEFRA).

Міжнародний досвід свідчить, що екологічне страхування найефективніше працює у поєднанні з екологічною сертифікацією підприємств-забруднювачів (ISO 14001, EMAS), що дає змогу знизити ризики та зменшити страхові тарифи до 20 %. У ЄС екологічне страхування часто

здійснюється страховими пулами, що підвищує стабільність ринку та збільшує масштаби покриття [19].

Запровадження повноцінної системи екологічного страхування в Україні стримується небажанням підприємств збільшувати витрати, недостатньою спроможністю страхового ринку, а також відсутністю інструментів трансферу екологічних ризиків на фінансовий ринок. Подолання цих бар'єрів потребує комплексних законодавчих змін, розвитку інституційної спроможності страховиків та впровадження інноваційних зелених фінансових механізмів. Саме ці кроки здатні забезпечити реальний запуск ефективної системи екологічного страхування та підсилити національний механізм екологічної відповідальності.

Європейські підходи до регулювання екологічних ризиків ґрунтуються на поєднанні принципу «забруднювач платить», обов'язкових фінансових гарантій відповідальності та розвинених страхових механізмів. У більшості країн ЄС функціонує система, в якій оператори екологічно небезпечних видів діяльності зобов'язані підтверджувати свою фінансову спроможність щодо відшкодування шкоди довкіллю через екологічне страхування, банківські гарантії або участь у спеціалізованих фондах. Додатково застосовуються інструменти екологічної сертифікації, які слугують критерієм зниження ризику та, відповідно, страхових тарифів. Важливою рисою є активна участь страхових пулів та спеціалізованих перестраховальних структур, що дозволяє покривати великі та катастрофічні екологічні ризики. Для України імплементація цих підходів означає не механічне копіювання моделей, а поетапне запровадження обов'язкового фінансового забезпечення екологічної відповідальності для пріоритетних секторів (енергетика, нафтогазовидобування, хімічна промисловість, агросектор), розвиток екологічної сертифікації підприємств, а також створення умов для формування національних або регіональних страхових пулів, здатних акумулювати ресурси для покриття масштабних збитків.

Удосконалення екологічного страхування як інструменту фінансового забезпечення сталого розвитку в Україні передбачає комплекс заходів нормативного, інституційного та фінансового характеру. На нормативному рівні першочерговим є законодавче закріплення дефініції «екологічне страхування», визначення кола обов'язкових видів страхування та уніфікація методик оцінки екологічних ризиків і розміру шкоди. Інституційний вимір пов'язаний із підвищенням спроможності страхових компаній працювати з екологічними ризиками, розвитком екологічного аудиту та моніторингу, а також посиленням ролі держави як регулятора й каталізатора попиту на страхові послуги (через ліцензійні умови, податкові стимули, вимоги до доступу на ринок). На фінансовому рівні важливим є інтеграція екологічного страхування з інструментами зелених фінансів – «зеленими» облігаціями, облігаціями катастроф, спеціальними фондами відновлення довкілля. Така інтегрована модель дозволить не лише гарантувати компенсацію збитків у разі настання екологічних інцидентів, а й забезпечити стабільне фінансування превентивних і природоохоронних заходів, що перетворює екологічне страхування з вузького компенсаційного механізму на повноцінний інструмент підтримки сталого розвитку.

Для цілісного розуміння механізмів екологічного страхування та їх ролі у забезпеченні сталого розвитку необхідно розглянути запропоновану нами модель його функціонування, що відображає взаємодію ключових інституцій, фінансових інструментів та процедур оцінювання й компенсації екологічних ризиків (рис. 3.1).

Модель функціонування екологічного страхування ґрунтується на взаємодії кількох ключових інституцій: держави, страховиків, екологічно небезпечних підприємств, служб екологічного аудиту та аварійних комісарів. Її основне призначення полягає у забезпеченні фінансового захисту суспільства, природного середовища та суб'єктів господарювання від наслідків техногенних аварій і забруднення довкілля, а також у створенні реальних стимулів до зниження рівня екологічних ризиків.

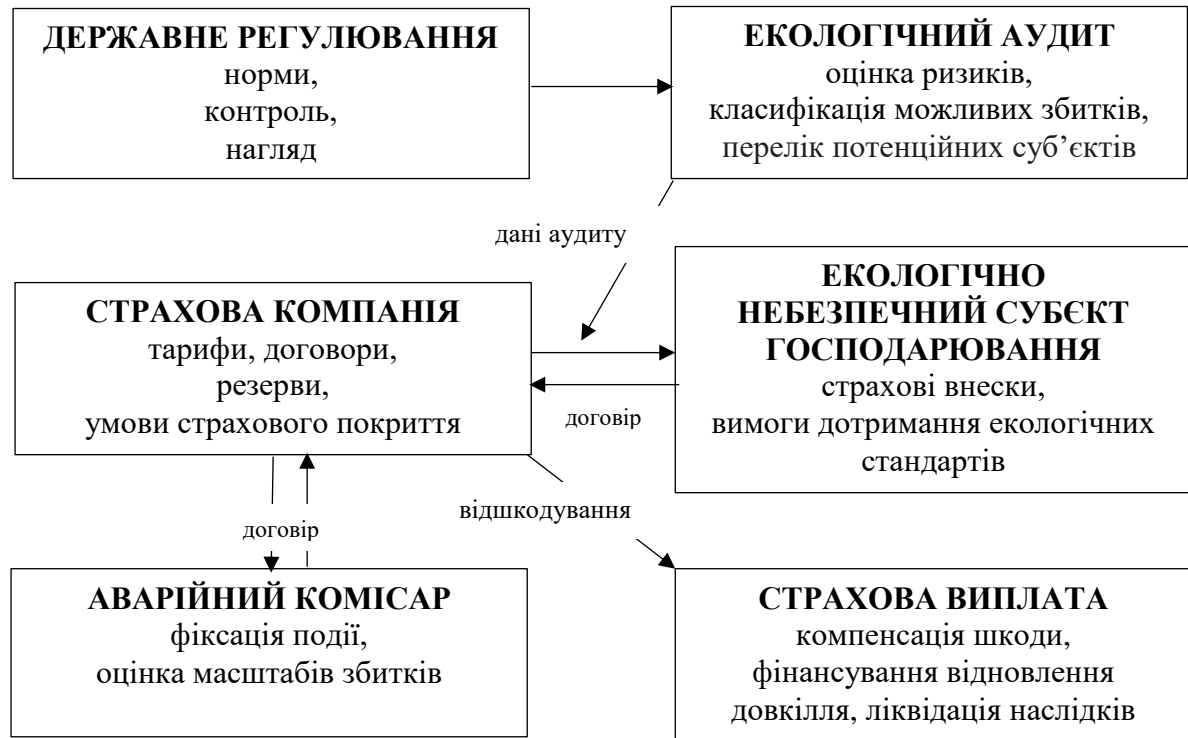

Рис. 3.1. Модель організації екологічного страхування

Джерело: побудовано автором самостійно

Функціонування моделі починається з екологічного аудиту, який визначає ступінь небезпеки підприємства, ідентифікує джерела можливих аварій, розраховує потенційні збитки та класифікує об'єкти за рівнем ризику. На основі цих даних страховик визначає тариф, страхову суму й умови договору страхування. Підприємство, як страхувальник, сплачує внески, бере на себе зобов'язання виконувати вимоги екологічної безпеки та впроваджувати превентивні заходи, що зменшують ризик аварійного забруднення.

У разі виникнення аварії служба аварійних комісарів фіксує подію, розслідує її причини, визначає масштаб шкоди та підготує документи для здійснення страхової виплати. Оскільки екологічна шкода має часто комплексний, довгостроковий і непрямий характер, модель передбачає відшкодування не лише прямих збитків, а й додаткових витрат на ліквідацію наслідків, рекультивацію земель, очищення водних ресурсів, компенсацію втрати біорізноманіття та шкоди третім особам.

Для забезпечення фінансової стійкості моделі слід створювати страхові резерви, фонди взаємного страхування або страхові пули, що дадуть можливість розподіляти великі ризики між кількома страховиками. Усі елементи моделі поєднані у єдину систему, яка забезпечує безперервний цикл: оцінка ризику → страхування → контроль → реагування → компенсація → відновлення. Така структура дозволяє перетворити екологічне страхування з компенсаційного механізму на дієвий інструмент попередження аварій і забезпечення сталого розвитку (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Основні елементи моделі функціонування екологічного страхування та їх роль у забезпеченні сталого розвитку

Елемент моделі	Зміст і роль	Результат функціонування
Державне регулювання	Формування нормативної бази, ліцензування, контроль за дотриманням екологічних та страхових вимог	Забезпечення прозорості, стабільності, правових гарантій системи
Екологічний аудит	Визначення рівня екологічної небезпеки, оцінка потенційних збитків, класифікація ризиків	Об'єктивна основа для тарифу та умов страхування
Страхова компанія	Розрахунок тарифів, формування резервів, укладання договорів, здійснення виплат	Фінансове забезпечення компенсацій та превентивних заходів
Екологонебезпечний суб'єкт господарювання	Сплата внесків, виконання природоохоронних вимог, співпраця під час аудиту	Зниження ризиків аварій, відповідальність за діяльність
Аварійні комісари	Фіксація аварії, оцінка реальної шкоди, підготовка матеріалів	Об'єктивне визначення страхового випадку та розміру збитків
Страхові фонди / пули	Акумуляція коштів для покриття великих ризиків	Підвищення стійкості та надійності системи
Компенсаційний механізм	Відшкодування шкоди, фінансування відновлення довкілля	Соціальний та екологічний захист населення і територій

Джерело: побудовано автором самостійно

Узагальнюючи викладене, можна стверджувати, що екологічне страхування в Україні має значний потенціал стати дієвим фінансовим інструментом забезпечення сталого розвитку, проте нині перебуває на етапі становлення. Незважаючи на існуючу нормативну базу та окремі види

обов'язкового страхування, система лишається фрагментарною, недостатньо узгодженою та інституційно слабкою. Законодавчі прогалини, відсутність єдиного визначення, методик оцінки ризиків, низька зацікавленість підприємств і обмежений фінансовий ресурс страхового ринку стримують її повноцінне функціонування. У той же час міжнародний досвід свідчить, що поєднання страхових механізмів із фінансовими гарантіями, екологічною сертифікацією, діяльністю страхових пулів та інноваційними зеленими інструментами забезпечує високу ефективність системи та зменшує навантаження на державний бюджет. Отже, комплексне реформування, передусім через ухвалення закону «Про запобігання та відшкодування екологічної шкоди», розвиток інституційної спроможності страховиків та інтеграцію екологічного страхування в загальну систему фінансового забезпечення природоохоронної діяльності, є ключовими умовами створення в Україні сучасної моделі екологічної відповідальності. Реалізація цих заходів дозволить зменшити екологічні ризики, підвищити рівень безпеки населення і територій та забезпечити сталий соціально-економічний розвиток держави.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи проведені дослідження, можна стверджувати, що екологічне страхування є складним, багатовимірним інститутом, який поєднує економічні, правові, соціальні та екологічні компоненти й виконує цілу низку базових і специфічних функцій. Воно формує систему економічних відносин між страховиком і суб'єктами екологічно небезпечної діяльності, спрямовану на захист майнових та соціальних інтересів у разі завдання шкоди довкіллю, життю і здоров'ю громадян, майну фізичних та юридичних осіб. Водночас відсутність єдиного підходу до визначення сутності екологічного страхування, фрагментарність нормативного закріплення та недостатня теоретична опрацьованість засвідчують необхідність подальшої систематизації понятійно-категоріального апарату й поглиблення методологічних основ цього інституту. Саме це створює підґрунтя для формування цілісної концепції екологічного страхування як ключового елемента фінансового забезпечення екологічної безпеки та сталого розвитку.

Проведений аналіз механізмів реалізації екологічного страхування дає підстави стверджувати, що цей інститут формує комплексну систему управління екологічними ризиками, у якій поєднуються суб'єкти страхових відносин, фінансові інструменти, правові норми, превентивні заходи та процедури компенсації збитків. Чітке визначення об'єкта, суб'єктів, страхових ризиків, порядку оцінювання шкоди та умов відшкодування дозволяє відокремити екологічне страхування від класичних видів страхування і розглядати його як спеціалізований механізм забезпечення екологічної безпеки. У контексті сталого розвитку воно не лише покриває збитки після настання аварійних подій, а й створює економічні стимули до екологізації виробництва, модернізації небезпечних об'єктів, посилення корпоративної відповідальності та інтеграції екологічних критеріїв у систему управління підприємствами, що в підсумку сприяє формуванню більш стійкої моделі природокористування.

Узагальнення сучасного стану та окреслених напрямів удосконалення дає змогу зробити висновок, що перспективи розвитку екологічного страхування в Україні безпосередньо пов'язані з подоланням нормативно-правових, інституційних і фінансових бар'єрів та гармонізацією національного законодавства з європейськими підходами. Запровадження системного закону про запобігання та відшкодування екологічної шкоди, розширення переліку обов'язкових видів страхування, розвиток екологічної сертифікації, формування страхових пулів і використання інноваційних зелених фінансових інструментів здатні трансформувати екологічне страхування з формальної вимоги у дієвий ринковий механізм.

З урахуванням виявлених проблем, особливостей функціонування та потенційних можливостей розвитку екологічного страхування в Україні доцільно сформулювати комплекс пропозицій, спрямованих на вдосконалення нормативного, інституційного та фінансового забезпечення цього інструменту сталого розвитку:

- на нормативно-правовому рівні доцільно законодавчо закріпити дефініцію «екологічне страхування», чітко визначити його об'єкт, суб'єктів, страхові ризики та порядок оцінки екологічної шкоди. Окремим напрямом має стати ухвалення спеціального Закону України «Про запобігання та відшкодування екологічної шкоди», який би уніфікував підходи до організації екологічного страхування та інтегрував його у систему екологічної політики й фінансової безпеки держави.

- розширити перелік обов'язкових видів екологічного страхування, насамперед для підприємств високого рівня екологічної небезпеки (енергетика, хімічна промисловість, нафтогазовий комплекс, транспортування небезпечних вантажів, великі аграрні холдинги). При цьому доцільно передбачити поетапне запровадження обов'язковості, аби зменшити навантаження на бізнес і забезпечити адаптацію страхового ринку.

- удосконалити методики оцінювання екологічних ризиків і розміру шкоди, передбачивши обов'язкове врахування не лише прямих, а й непрямих

та довгострокових збитків (екосистемні послуги, вплив на здоров'я населення, деградація природних ресурсів). Це дасть змогу забезпечити більш об'єктивне ціноутворення страхових тарифів і підвищить довіру до системи екологічного страхування.

- посилити інституційну спроможність учасників ринку, зокрема забезпечити підготовку та сертифікацію фахівців з екологічного аудиту, андеррайтингу екологічних ризиків, управління страховими фондами екологічного призначення. Доцільно стимулювати створення спеціалізованих підрозділів у страхових компаніях, які б займалися виключно екологічним страхуванням.

- запровадити систему економічних стимулів для підприємств, що знижують рівень екологічних ризиків: диференціацію страхових тарифів залежно від результатів екологічного аудиту, надання знижок за наявності екологічної сертифікації (ISO 14001, EMAS), можливість податкових пільг на частину страхових платежів для підприємств, що активно інвестують у природоохоронні заходи.

- розвивати механізми страхових пулів та взаємного страхування, які дозволяють акумулювати значні фінансові ресурси для покриття масштабних екологічних збитків і зменшують індивідуальне навантаження на окремих страховиків. Створення галузевих або міжгалузевих екологічних страхових пулів може підвищити стійкість системи та зробити реалістичним страхування катастрофічних ризиків.

- інтегрувати екологічне страхування із зеленими фінансовими інструментами, зокрема «зеленими» облігаціями, облігаціями катастроф, спеціальними фондами відновлення довкілля. Така інтеграція дасть змогу не лише компенсувати збитки, а й формувати довгострокові джерела фінансування превентивних і природоохоронних заходів, що безпосередньо відповідає цілям сталого розвитку.

- сприяти гармонізації національної системи екологічного страхування з європейською практикою, спираючись на принцип

«забруднювач платить», обов'язкові фінансові гарантії відповідальності та механізми перестраховування великих ризиків. Доцільно передбачити поетапну імплементацію європейських директив у сфері екологічної відповідальності з урахуванням українських економічних реалій.

– підвищувати рівень обізнаності бізнесу та суспільства щодо ролі екологічного страхування у забезпеченні екологічної та фінансової безпеки, зокрема через інформаційні кампанії, професійні тренінги та включення відповідної проблематики до освітніх програм економічного, правового й екологічного спрямування.

За умови реалізації цих кроків екологічне страхування може стати важливим елементом фінансової інфраструктури сталого розвитку, посилити національну систему екологічної відповідальності та зменшити як екологічні, так і соціально-економічні ризики для держави, бізнесу та суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борисова В., Ждек В. Розвиток екологічного страхування в умовах трансформаційних змін. *Київський економічний науковий журнал*. 2025. № 10. С. 23-27.
2. Галушкіна Т. П., Афанасьєва О. О., Скиба Д. В. Формування ринку екологічного страхування в Україні задля забезпечення національної екологічної безпеки. *Екологічні науки*. 2021. Вип. 5(38). С. 42-52.
3. Дубовіч І., Василюшин Х. Екологічне страхування: теорія і практика: монографія. Бухарест: RCR EDITORIAL, 2021. 298 с.
4. Кнейслер О. В., Спасів Н. Я., Король С. В. Новелізаційні тенденції розвитку страхових компаній в Україні. *Світ фінансів*. 2021. № 2(67). С. 106-117.
5. Король С. Екологічне страхування: виклики сьогодення і стратегічні орієнтири розвитку. *Економічний аналіз*. 2022. Том 32. № 2. С. 118-124.
6. Криворучкіна О. Екологічне страхування в Україні: перспективи та проблеми впровадження. *ECOBUSINESS. Екологія підприємства*. 2021. № 5. URL: <https://ecolog-ua.com/articles/ekologichnestrahuvannya-v-ukrayini-perspektyvy-ta-problemyvprovadzhennya>
7. Марич Х. М. Екологічне страхування як інструмент управління екологічним ризиком. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 9. С. 119-121.
8. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28 лютого 2019 р. № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>
9. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
10. Про страхування: Закон України від 18 листопада 2021 р. № 1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>

11. Проценко О. Л. Екологічне страхування: український аспект. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 2012. № 2(13). С. 325-329.
12. Ромашко О., Крихівська Н. Теоретичні аспекти екологічного страхування. *Науковий вісник ІФНТУНГ. Серія: Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості*. 2022. № 1(25). С. 183-190.
13. Самошкіна І., Ждек В. Розвиток екологічного страхування в умовах нестабільної економіки. *Молодий вчений*. 2023. № 3(115). С. 115-119.
14. Тарасенко А. Роль фінансових установ у забезпеченні сталого розвитку України. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-42>
15. Цимбалюк І. О., Хомюк Н. Л. Економічне зростання через екологічну відповідальність: перспективи розвитку зеленої економіки в Україні. *Інноваційна економіка*. 2024. № 4. С. 151-158.
16. Чала В. С., Демідов Б. Ю. Теоретичні аспекти зеленого фінансування для забезпечення сталого розвитку. *Економічний простір*. 2024. № 193. С. 37-45.
17. Щербакова О. А. Поліпшення інституційного забезпечення кліматичного фінансування. *Фінанси України*. 2025. № 6. С. 59-82.
18. Яковенко І., Жукова Ю. Цілі сталого розвитку як важливий чинник формування стратегій та стратегічних планів фінансових установ. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 77. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-77-76>
19. A comparative Analysis of the Role of Insurance in the Management of Environment-Related Risks. *Environmental Risks and Insurance*. 2003. No. 6. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2003/10/environmental-risks-and-insurance_g1gh3adb/9789264105522-en.pdf
20. Hall L., Walsh P. P. Insurance and Sustainable Development: Partnering on Risk, Resilience and Transformation. Dublin: Dublin University Press, 2025. 70 p.